

Самсонов Ю. В.,

кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри вогневої підготовки
Національної академії Національної гвардії України;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5973-7988>;

Калюжний М. Г.,

старший викладач кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки
факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2030-3597>;

Лукін Б. П.,

викладач кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки
факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4952-7407>

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРАВООХОРОНЦІВ ДО БОЙОВОГО ЗАСТОСУВАННЯ ПЕРЕНЕСНИХ ЗЕНІТНО-РАКЕТНИХ КОМПЛЕКСІВ З АКЦЕНТОВАНИМ ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ ТАКТИЧНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Ключові слова: готовність, майбутні офіцери, правоохоронці, педагогічні умови, професійна освіта, професійні компетентності, тактична та спеціальна фізична підготовка.

Samsonov Y. V., Kalyuzhny M. G., Lukin B. P. PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION OF FUTURE READINESS LAW ENFORCEMENT OFFICERS FOR COMBAT APPLICATION OF PORTABLE AIRCRAFT-ROCKET COMPLEXES WITH ACCENTED USE OF TAKTICHTIC TACTICNO TACTICS

Key words: readiness, future officers, law enforcement officers, pedagogical conditions, professional education, professional competencies, tactical and special physical training.

Постановка проблеми. На сьогодні підготовка висококваліфікованих офіцерських кадрів для потреб правоохоронних органів інституцій сектору безпеки і оборони України (НГУ, НПУ, СБУ тощо), здійснюється у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання (вищих військових навчальних закладах). Освітній процес

майбутніх офіцерів зазначених вище спеціальних закладів вищої освіти організовується із урахуванням світових стандартів (НАТО, Інтерполу тощо), що сприяє ефективному формуванню у них професійних компетентностей. Не оминула позитивних змін (ефективної трансформації) й система вогневої підготовки майбутніх офіцерів зазначених вище інституцій сектору безпеки і оборони України (СБОУ), освітній процес яких передбачає використання сучасних та ефективних (високофункціональних) технічних засобів навчання, наукового інструментарію, тренажерів, новітніх зразків озброєння і техніки (боєприпасів), що сприяє їх всебічній професійній підготовленості, а також збалансованому й ефективному формуванню професійних компетентностей необхідних для виконання завдань за призначенням у різних умовах службово-бойової (операційної) діяльності (СБОД).

Система професійної (індивідуальної, службової) підготовки правоохоронців зазначених вище категорій, а також її якість й ефективність на пряму залежить від рівня тактичної та спеціальної фізичної підготовленості особового складу. На сьогодні неможливо забезпечити ефективне виконання завдань за призначенням підлеглим особовим складом без значних фізичних зусиль, тому саме рівень спеціальної фізичної підготовленості – є інтегральним показником сформованості професійних компетентностей правоохоронців, у тому числі й у напрямі їх вогневої підготовки.

Беручи до уваги техніко-тактичні характеристики, бойове призначення сучасних переносних зенітно-ракетних комплексів (ПЗРК), а також відповідно до аналізу змістової частини планів, програм професійної (індивідуальної, службової) підготовки правоохоронців СБОУ, у тому числі й майбутніх офіцерів, на сьогодні актуальним є розвиток й удосконалення рівня тактичної та спеціальної фізичної підготовленості (інших професійних компетентностей) посадових осіб бойових розрахунків ПЗРК різних систем, що забезпечить їх готовність до виконання завдань за призначенням у різних умовах СБОД.

Дослідження виконано відповідно до планів науково-дослідної роботи і дослідно-конструкторських робіт: кафедри вогневої підготовки Національної академії Національної гвардії України; кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки факультету №3 Харківського національного університету внутрішніх справ, а також профільних кафедр закладів вищої освіти України відповідно до договорів про міжкафедральну співпрацю (сумісний ініціативний науковий проєкт «Функціональність», 2020-2021 р. р.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій у напрямі формування готовності військовослужбовців та правоохоронців СБОУ до виконання завдань за призначенням у різних умовах СБОД дозволив членам науково-дослідної групи (Ю. Самсонов, М. Калюжний, Б. Лукін, Н. Партико – провідні учені та практики у обраному напрямі наукової розвідки) визначити низку наукових праць [1-3], у яких розкриваються актуальні питання підготовки висококваліфікованих офіцерських кадрів для інституцій СБОУ. Не дивлячись на значну кількість робіт [4-6] з обраного напрямку наукової розвідки, питанням розроблення та апробації педагогічних умов формування готовності майбутніх офіцерів-правоохоронців до дій у складі бойових розрахунків ПЗРК «Ігла» [7] в системі професійної освіти із акцентованим використанням засобів тактичної та спеціальної фізичної підготовки (ТСФП) присвячено недостатньо досліджень, що потребує подальших наукових розвідок.

Мета дослідження – розроблення та апробація педагогічних умов формування готовності майбутніх офіцерів-правоохоронців (на прикладі курсантів Національної академії Національної гвардії України) до дій у складі бойових розрахунків ПЗРК «Ігла» в системі професійної освіти із акцентованим використанням засобів тактичної та спеціальної фізичної підготовки.

В процесі дослідно-аналітичної роботи були використані наступні **методи дослідження**: абстрагування, аналіз і синтез, індукція і дедукція, моделювання, математично-статистичні (експертне оцінювання, кореляційний аналіз) тощо. Крім цього,

використано власний досвід організації системи професійної освіти (вогневої, тактичної та спеціальної фізичної підготовки) правоохоронців інституцій СБОУ.

Виклад основного матеріалу. Дослідження організовано упродовж трьох етапів (червень 2019 р. – листопад 2021 р.). В процесі дослідно-аналітичної роботи (1 етап дослідження, червень-серпень 2019 р.) членами науково-дослідної групи (НДГ) проведено аналіз науково-методичної літератури, а також здійснено визначення сутнісних характеристик, критеріїв та рівнів сформованості готовності майбутніх офіцерів-правоохоронців інституцій СБОУ до дій у складі бойових розрахунків ПЗРК «Ігла» в системі професійної освіти із акцентованим використанням засобів ТСФП.

У подальшому (2 етап дослідження, серпень – вересень 2019 р.) членами НДГ було проаналізовано низку науково-методичної та довідкової літератури [8-12], яка регламентує організацію системи професійної освіти майбутніх офіцерів Національної гвардії України (НГУ). Крім цього, членами НДГ встановлено, що існуюча система підготовки кадрів для НГУ й інших інституцій СБОУ не в повній мірі забезпечує формування у них професійних компетентностей, які необхідні для практичного виконання обов'язків у складі бойових розрахунків ПЗРК «Ігла» й інших комплексів, що потребує відповідної модернізації діючих програм їх підготовки із урахуванням вимог сьогодення.

Враховуючи вище викладене, членами НДГ обґрунтовано доцільність впровадження у систему вогневої та ТСФП курсантів Національної академії Національної гвардії України (НАНГУ) педагогічних умов формування їх готовності до дій у складі бойових розрахунків ПЗРК «Ігла» (інших комплексів) в системі професійної освіти із акцентованим використанням засобів тактичної та спеціальної фізичної підготовки [13]. У якості основних засобів тактичної та спеціальної фізичної підготовки нами обрані комплекси фізичних вправ, спеціальні вправи (квестові, ситуативні завдання), які забезпечують підготовку організму майбутніх офіцерів до виконання рухових завдань (відпрацювання навчальних питань основної частини) під час практичних занять з вогневої, тактичної та спеціальної фізичної підготовки.

У динаміці третього етапу дослідження (жовтень 2019 р. – листопад 2021 р.), членами НДГ організовано педагогічний експеримент, який передбачав практичну апробацію розроблених «педагогічних умов» [13]. В педагогічному експерименті прийняли участь майбутні офіцери (курсанти старших курсів командно-штабного факультету НАНГУ, чоловіки, $n=24$). Всі учасники педагогічного експерименту дали згоду на участь в дослідженнях. Надалі майбутніх офіцерів було розподілено на дві репрезентативні групи: контрольну (Кг, $n=12$ чол.) та експериментальну (Ег, $n=12$ чол.). До початку практичної апробації розроблених «педагогічних умов» [13], досліджувані показники у майбутніх офіцерів, учасників Кг та Ег за рівнем сформованості їхньої готовності до дій у складі бойових розрахунків ПЗРК «Ігла» в системі професійної освіти із акцентованим використанням засобів тактичної та спеціальної фізичної підготовки достовірно не відрізнялися ($P \geq 0,05$).

З метою формування професійних компетентностей необхідних для забезпечення готовності курсантів досліджуваної категорії до дій у складі бойових розрахунків ПЗРК «Ігла» (виконання завдань за призначенням у різних умовах СБОД) представниками Кг під час практичних занять в системі вогневої, тактичної та спеціальної фізичної підготовки (форм фізичної підготовки), використовувався діючий комплекс навчально-методичного забезпечення [7-12]. У свою чергу, досліджувані курсанти Ег в системі вогневої, тактичної та спеціальної фізичної підготовки (форм фізичної підготовки) додатково використовували розроблені нами «педагогічні умови» [13].

Розроблені членами НДГ «педагогічні умови» [13] використовувалися досліджуваними курсантами Ег двічі на тиждень упродовж третього етапу дослідження, що сприяло стійкому формуванню у них зазначених вище професійних компетентностей. Варто також зауважити, що дослідження ефективності сформованості зазначених

вище професійних компетентностей у курсантів Кг та Ег здійснено відповідно до діючої нормативної бази з вогневої, тактичної та спеціальної фізичної підготовки (членами НДГ використано метод експертного оцінювання, визначено загальний рівень сформованості професійних компетентностей досліджуваних курсантів Кг та Ег за чотирьох бальною шкалою оцінювання, де «5» – максимальний бал, а «2» – мінімальний).

При порівнянні показників до та після використання розроблених членами НДГ педагогічних умов [13] із акцентованим використанням засобів ТСФП встановлено, що результати, отримані наприкінці педагогічного експерименту у досліджуваних групах, зросли відносно вихідних даних, і ці відмінності переважно є достовірні (Ег, $P \leq 0,05$).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Внаслідок проведення емпіричного дослідження членами НДГ розроблено та апробовано педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів НГУ до дій у складі бойових розрахунків ПЗРК «Ігла» в системі професійної освіти із акцентованим використанням засобів ТСФП. Аналізуючи отриманні результати вважаємо, що зазначені вище «педагогічні умови» можуть також використовуватися в системі професійної освіти офіцерів інших інституцій СБОУ.

Членами НДГ також встановлено, що професійна діяльність досліджуваних курсантів-правоохоронців відбувається під впливом значних психофізичних навантажень, які знижують ефективність виконання ними завдань за призначенням. Так, після значного психофізичного навантаження (подолання штучних та природних перешкод, бігу по пересіченій місцевості, застосування заходів фізичного впливу, сили тощо) погіршуються результати ураження цілей з ПЗРК «Ігла» – на $19 \pm 2,1$ % у представників Ег, та $21 \pm 1,6$ % відповідно у курсантів Кг.

У свою чергу, поетапна організація практичних занять з вогневої, тактичної та спеціальної фізичної підготовки в освітньому процесі курсантів НАНГУ, дозволило членам НДГ суттєво підвищити показники рівня сформованості професійних компетентностей у представників Ег. Таким чином, мету дослідження досягнуто, а поставлені перед нами завдання – виконані.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес майбутніх офіцерів НАНГУ. Напрями подальших досліджень передбачають удосконалення техніки та тактики застосування заходів фізичного впливу, сили майбутніми офіцерами-правоохоронцями у різних умовах службово-бойової (оперативної) діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Моргунов О. А. Удосконалення прикладних навичок практичної стрільби в системі професійної освіти Національної поліції України / О. А. Моргунов, О. А. Яреценко, О. В. Хацаюк. – Харків : Честь і закон, 2016. № 1. – С. 49-56.
2. Khatsaiuk, O., Medvid, M., Maksymchuk, B., Kurok, O., Dziuba, P., Tyurina, V., Chervonyi, P., Yevdokimova, O., Levko, M., Demchenko, I., Maliar, N., Maliar, E., & Maksymchuk, I. (2021). Preparing Future Officers for Performing Assigned Tasks through Special Physical Training. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 13 (2), 457-475. <https://doi.org/10.18662/rre-m/13.2/431>.
3. Шемчук В. Формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів до дій в умовах радіаційної, хімічної та біологічної небезпеки / В. Шемчук, О. Хацаюк, В. Соколовський, А. Ковтуненко, О. Корнієнко, Ю. Муштатов. – Київ : Військова освіта, 2021. № 1 (43). – С. 360-381.
4. Черніченко Ю. М. Перевірка бою та приведення до нормального бою стрілецької зброї : навч. посібн. / Ю. М. Черніченко, В. В. Задирака, О. І. Гуненко. – Харків : Військ. ін-т ВВ МВС України, 2003. – 47 с.
5. Марков О. В. Формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів різних інституцій сектора безпеки і оборони України в системі вогневої підготовки з використанням сучасних технічних засобів навчання / О. В. Марков, Ю. В. Самсонов, С. В. Бородін, В. А. Шемчук, І. О. Атаманенко. – Одеса : Інноваційна педагогіка, 2021. № 32 Т. 2. – С. 60-74.
6. Самсонов Ю. В. Сутнісні характеристики, критерії та рівні сформованості готовності майбутніх офіцерів інституцій СБОУ до дій у складі бойових розрахунків ПТРК в системі професійної

освіти із використанням засобів СФП / Ю. В. Самсонов, О. А. Ярещенко. – Харків : Актуальні проблеми розвитку службово-прикладних, традиційних та східних одноборств, 2021. № 15. – С. 49-61.

7. Пістряк П. В., Методичні рекомендації по використанню комплексного тренажера переносного зенітного ракетного комплексу «Ігла» : метод. реком. / П. В. Пістряк, В. В. Афанасьєв. – Харків : НАНГУ, 2016. – 190 с.

8. Пістряк П. В., Робоча програма навчальної дисципліни «Бойове застосування озброєння» (25 Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону) : РПНД / П. В. Пістряк, О. В. Марков, В. В. Афанасьєв, Ю. В. Самсонов, В. В. Соколовський. – Харків : НАНГУ, 2019. – 41 с.

9. Лещеня С. В. Інструкція з організації фізичної підготовки в Національній гвардії України : інструкція / С. В. Лещеня, І. П. Орленко, А. О. Мелешко, С. С. Забродський – Київ : ІВЦ НГУ, 2019. – 146 с.

10. Хацяук О. В. Робоча програма навчальної дисципліни ЦПП 14 «Спеціальна фізична підготовка» (25 Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону) : РПНД / О. В. Хацяук. – Харків : НАНГУ, 2018. – 44 с.

11. Курс стрільб із стрілецької зброї та озброєння бойових машин НГУ : курс стрільб / Наказ КНГУ від 14.03.2016 №151. – Київ : ГУНГУ, 2018. – 189 с.

12. Про підготовку військовослужбовців, військових частин (підрозділів) НГУ : наказ / наказ КНГУ від 14.03.2016 №151. – Київ : ГУНГУ, 2018. – 152 с.

13. Самсонов Ю. Результати дослідно-експериментальної перевірки педагогічних умов формування готовності майбутніх офіцерів до бойового застосування ПТРК «Фагот» із використанням засобів СФП / Ю. Самсонов, Н. Партико, К. Дяченко, М. Курилов, Б. Кушнар'єв, А. Хоменко. – Київ : Військова освіта, 2021. № 2 (44). – С. 360-381.